

Tendențe și particularități ale investițiilor din România în perioada de tranziție

dr. Simona POPESCU

Investițiile dețin un rol unic și privilegiat în economie; ele reprezintă motorul creșterii economice, deoarece acționează concomitent atât asupra cererii, în sectoarele furnizoare de resurse, cât și asupra ofertei de bunuri și servicii, pentru sectoarele consumatoare. În același timp, prin investiții sunt dirijate procesele de materializare ale progresului tehnic, în timp și spațiu, în conformitate cu interesele de câștig ale agenților economici. Se asigură astfel, perfecționarea factorilor procesului de producție și, pe această bază, o evoluție ascendentă a producției, a ansamblului economiei naționale și mondiale.

Corelația dintre dinamica investițiilor și cea a produsului intern brut a constituit întotdeauna un domeniu de maximă atenție pentru factorii decizionali.

De regulă, evoluția investițiilor devansează ca ritm pe cea a PIB, ceea ce

nu exclude însă și o inversare de dinamici în alte perioade, determinată de o multitudine de factori cu caracter ciclic sau conjunctural (tabelul nr. 1).

Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu prevede pentru perioada următoare, o creștere economică care devine din ce în ce mai intensă, astfel că pentru perioada 2001-2004 rezultă ca fiind posibil un ritm mediu anual de creștere a PIB de 4,75%.

De asemenea, în strategie se specifică că indicele cel mai concludent al ieșirii României din criza prelungită pe care o traversează îl va putea reprezenta ritmul net superior al formării brute de capital. Într-adevăr, potrivit calculelor noastre, pentru aceeași perioadă, 2001-2004, se preconizează o dinamică a investiției brute fixe de 9,167% ritm mediu anual, deci aproape dublu față de cel al PIB.

Tabelul nr. 1

Dinamica investițiilor și a PIB în România, în perioada 1990-1999 și previziuni pentru 2000-2004

Anul	1990	1991	1992	1993	1994
Formarea brută de capital fix (ritm anual)	-35,6	-31,6	11,0	8,3	20,7
PIB (ritm anual)	-5,6	-12,9	-8,8	1,5	3,9
Anul	1995	1996	1997	1998	1999
Formarea brută de capital fix (ritm anual)	6,9	5,7	-3,0	-18,1	-10,2
PIB (ritm anual)	7,1	3,9	-6,1	-5,4	-3,2
Anul	2000	2001	2002	2003	2004
Formarea brută de capital fix (ritm anual)	4,7	7,2	9,5	9,2	10,8
PIB (ritm anual)	1,3	3,0	5,0	5,0	6,0

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, Banca Națională a României (Raport anual 1998), Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu, București, martie 2000.

Această dinamică pozitivă de relansare a creșterii economice o dată cu reluarea puternică a procesului investițional ridică totuși unele probleme, legate îndeosebi de:

- măsura în care investițiile vor fi suficiente pentru restructurarea economică, în următorii ani;
- contribuția efortului investițional intern și a investițiilor străine directe la restructurarea economiei și consolidarea pieței interne.
- modul în care politicile macroeconomice de ajustare structurală vor favoriza reluarea creșterii economice.

Problemele ce se preconizează în domeniul investițiilor sunt legate de tendințele și particularitățile lor recente din țara noastră. Dinamica investițiilor în anii tranziției din România (tabelul nr. 2) relevă situații foarte diferite de la un an la celălalt, ceea ce face ca desprinderea unei legități să fie practic imposibilă.

Se remarcă, în primul rând, faptul că, în fiecare an al perioadei de tranziție 1990-1999, volumul investițiilor realizate în România a fost mult sub nivelul anului 1989, deși se observă și o reluare a creșterii acestora, în perioada 1994-1996 (tabelul nr. 2), după scăderi deosebit de mari în anii anteriori și urmată de o nouă prăbușire a investițiilor în 1998-1999.

Pe de altă parte, o caracteristică a investițiilor din economia românească în prima perioadă (1990-1995) a fost ritmul anual de creștere foarte ridicat al investițiilor private, oarecum firesc în condițiile făuririi unei economii de piață, bazate pe proprietatea privată, dar explicabil, mai ales prin nivelul de pornire foarte scăzut dinaintea de 1990. Această dinamică s-a întrerupt însă în anul 1997, datorită unor

factori de natură atât obiectivă, cât și subiectivă (factori economici și politici). Astfel, anul 1997 s-a caracterizat și printr-un volum redus de investiții pe termen scurt.

Evoluția investițiilor în anul 1997 și în 1998 (tabelul nr. 3) dar și cea din 1999 poate releva o situație îngrijorătoare în privința punerii bazelor pentru relansarea creșterii economice în anii viitori, având în vedere că între venituri și investiții există un decalaj de timp (un time-lag) de cel puțin un an.

În anul 1998, față de anul 1997, s-a înregistrat o diminuare a volumului investițiilor totale destul de mare, de aproape 19% în termeni reali, astfel că șansele de a se recupera acest declin în perioada următoare sunt dificile. De asemenea, declinul investițiilor continuă în anul 1999, pentru care datele au indicat o scădere - în termeni reali - cu 12,3% față de anul 1998.

Apare astfel firesc ca și PIB-ul realizat în această perioadă să se reducă simțitor, anume prin:

- scăderea cu 6,1% a PIB în 1997 față de 1996;
- scăderea cu 5,4% a PIB în 1998 față de 1997;
- scăderea cu 3,2% a PIB în 1999 față de 1998, în acești ani înregistrându-se un fenomen clar și accentuat de depresiune a economiei naționale.

Din tabelul nr. 3 și tabelul nr. 3 a se pot deduce câteva concluzii importante pentru evaluarea dinamicii reformei, ținând seama că volumul, structura și dinamica investițiilor constituie factorul primordial al ieșirii din criză și al relansării creșterii economice.

Tabelul nr. 2

Evoluția investițiilor în România în perioada 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Investiții total (mld. lei prețuri curente)	168	314	889	2822	8005	12995	20945	44135	45343	70571, 8
din care: sector privat (mld. lei, pr. crt.)	7	25	139	733	2944	5107	8315	15622	19481	36254, 1
- % din total	4,3	8,1	15,6	26,0	36,8	39,3	39,7	35,4	42,9	51,3
Investiții total-indici- 1989=100	61,7	45,8	45,3	49,2	62,1	68,7	70,8	67,0	54,5	47,8
- modificări față de anul precedent %	-38,3	-25,8	-1,1	+8,5	+26,4	+10,7	+3,1	-5,4	-18,6	-12,3
din care: sector privat 1989=100	143,0	184,9	315,4	535,2	982,1	12 ori	12 ori	10 ori	9 ori	10 ori
- modificări față de anul precedent %	+43,0	+29,3	+70,6	+69,7	+83,5	+17,7	+4,2	-16,3	-13,6	+13,6

Sursa: Evoluția sectorului privat în economia românească (1990-1997), CNS, ediția 1998.

Calculare proprie pe baza buletinelor de Informații statistice operative: "Investițiile și construcțiile din economia națională", nr. 2-1998 și nr. 2-1999.

Tabelul nr. 3

**Investițiile pe forme de proprietate și pe elemente de structură
în anul 1998**

	Realizări în 1998 (mld. lei. pr. crt.)	Anul 1998 față de anul 1997%	Structura	
			anul 1998	anul 1997
Total investiții, din care:	45343,0	81,4	100,0	100,0
- în sectorul public (de stat)	21744,2	76,3	47,9	51,2
- în sectorul mixt	3782,6	85,7	8,3	8,2
- în sectorul privat	19481,1	86,4	42,9	40,2
Total investiții, din care:	45343,0	81,4	100,0	100,0
- lucrări de construcții	19183,1	85,6	42,3	38,7
- utilaje (inclusiv mijloace transport)	20496,0	74,1	45,2	52,2
Investiții din sectorul public, din care:	21744,2	76,3	100,0	100,0
- lucrări de construcții	11681,3	75,3	53,7	52,3
- utilaje (inclusiv mijloace transport)	6913,5	75,7	31,8	34,1
Investiții din sectorul privat, din care:	19481,1	86,4	100,0	100,0
- lucrări de construcții	6143,6	100,0	31,5	26,4
- utilaje (inclusiv mijloace transport)	11415,2	76,8	58,6	68,9

Tabelul nr. 3 a

**Investițiile pe forme de proprietate și pe elemente de structură
în anul 1999**

	Realizări în 1999 (mld. lei. pr. crt)	Anul 1999 față de anul 1998 %	Structura	
			Anul 1999	Anul 1998
Total investiții, din care:	70571,8	87,7	100,0	100,0
- în sectorul integral privat	36254,1	113,6	51,3	42,9
Total investiții, din care:	70571,8	87,7	100,0	100,0
- lucrări de construcții	27437,5	93,5	38,9	37,9
- utilaje (inclusiv mijloace transport)	33532,4	80,6	47,5	49,7
Investiții din sectorul integral privat, din care:	36254,1	113,6	51,3	42,9
- lucrări de construcții	12041,3	129,3	33,2	29,5

	Realizări în 1999 (mld. lei. pr. crt)	Anul 1999 față de anul 1998 %	Structura	
			Anul 1999	Anul 1998
- utilaje (inclusiv mijloace transport)	18812,2	96,4	51,9	59,8

* sectorul integral privat cuprinde investițiile agenților economici cu capital social integral privat românesc și străin, cele ale agenților economici cu capital social integral străin, precum și investițiile populației.

Sursa: calcule proprii pe baza buletinului de Informații statistice operative: "Investițiile și construcțiile din economia națională", nr. 2-1999.

În cadrul tuturor formelor de proprietate, volumul investițiilor în 1998 a fost mai redus decât cel din perioada corespunzătoare din anul 1997 (-19,6%), înregistrându-se scăderi importante, mai ales ale investițiilor sectorului de stat, de 23,7% față de anul precedent, dar și ale sectorului mixt (-14,3%) și privat (-13,6%).

La investițiile din sectorul public remarcăm, pe lângă scăderea importantă a volumului în termeni reali, și ponderea crescută a lucrărilor de construcții (52,3% în 1997 și 53,7% în 1998), ceea ce semnifică o înrăutățire a structurii tehnologice a capitalului de stat care deține totuși încă o pondere importantă în PIB (cca 40%), deși în scădere progresivă, pe măsura dezvoltării sectorului privat.

Reducerea investițiilor în 1997 și 1998 s-a repercutat nefavorabil asupra creșterii producției din anul 1999. Fenomenul cel mai alarmant a fost scăderea capacității investiționale din sectorul privat, considerat pilon al economiei de piață și motorul creșterii economice.

Principalele cauze ale scăderii volumului investițiilor din economia națională și, mai ales, ale investițiilor pe termen lung au fost:

1. volumul redus al surselor proprii de finanțare a investițiilor din profit, multe întreprinderi fiind cu pierderi sau cu profit precar din cauza inflației și a blocajului financiar;
2. practicarea sistemului liniar de amortizare la majoritatea agenților economici, ceea ce a condus la reducerea importanței și puterii fondului de amortizare, ca sursă de

finanțare a investițiilor;

3. practicarea unor rate deosebit de mari, prohibitive, ale dobânzilor la creditele bancare;
4. insuficiența investițiilor directe de capital străin;
5. lipsa unor programe strategice ale investițiilor publice pe termen mediu și lung în domeniul infrastructurii și în profil teritorial.

Politica monetară restrictivă, din anul 1997 care a determinat ca volumul creditelor neguvernamentale, în termeni reali (corectate cu influența prețurilor de consum) să reprezinte în 1997 doar 56% față de decembrie 1996. În aceeași perioadă, 55% din credite erau în valută, iar cele în lei - majoritatea pe termen scurt - au fost repartizate în proporție de 43,9% la agenții economici cu capital majoritar de stat, de 47,8% la agenții economici cu capital privat și 7,4% la populație.

Anii 1997 și 1998 au reprezentat o stare de stagnare din punct de vedere al dezvoltării sectorului privat, ponderea investițiilor private în totalul investițiilor din economie menținându-se în jur de 40%. De-abia în 1999, ponderea investițiilor private pare să depășească pragul semnificativ de 50%, ceea ce poate semnifica o tendință favorabilă

(continuată și în primul semestru al anului 2000, când ponderea sectorului privat în total investiții a fost de 51,8%), care să dinamizeze atât tranziția către economia de piață, cât și creșterea economică atât de necesară după criza prelungită.

Faptul că în 1999 se constată o relansare a investițiilor din sectorul integral privat (cu 13,6% față de anul 1998) se explică, în primul rând, prin politica monetară de expansiune din 1998, când a avut loc o creștere importantă a creditului neguvernamental din economie (cu 17,1% în termeni reali). Se consideră astfel că, "în 1998, creditul nu a reprezentat o restricție pentru creșterea economică, ci dimpotrivă; cauzele reculului economic înregistrat în 1998 trebuie căutate, în primul rând, în modul în care a funcționat, în această perioadă, economia reală"¹.

Investițiile constituie unul dintre cei mai importanți factori de restructurare a economiei naționale pentru tranziția la economia de piață, în vederea viitoarei integrări a țării noastre în Uniunea Europeană.

Acțiunea investițiilor este axată îndeosebi pe latura constructivă, în cazul funcționării unor mecanisme viabile de piață, chiar dacă restructurarea este un proces biunivoc, în accepția schumpeteriană a "distrugerii creative". Cuplarea la efectul constructiv a celui asanator, în materie de structuri economice, este o condiție sine qua non a interferenței dintre intervenția statului, ca factor de monitorizare a tranziției, și intensificarea mecanismelor pieței concurențiale pe un areal în continuă extindere².

¹ Banca Națională a României, *Raport Anual 1998*, § 120, p. 64.

² *Rolul asanator și constructiv al restructurării, inclusiv prin investiții*, V. Pilat, "Integrarea în structurile economice europene - o dură pro-

În analiza investițiilor, ca factor de restructurare și dezvoltare economică susținută, una dintre problemele centrale este asigurarea *surselor de finanțare, natura finanțării și structura acesteia*, pe componente capabile să se potențeze reciproc și să se coordoneze eficient, pe diferite sectoare și orizonturi de timp la nivelul agenților economici.

Unele concluzii semnificative din acest punct de vedere reies din analiza datelor din tabelul nr. 4, referitor la modul de finanțare a investițiilor din economia națională.

În decursul tranziției la economia de piață, a avut loc multiplicarea surselor de finanțare a investițiilor, în condițiile în care statul își diminuează ponderea ca factor de subvenționare a proceselor investiționale.

Din datele tabelului nr. 4, rezultă următoarele principale concluzii:

- a. subvențiile de la bugetul de stat și bugetele locale dețin o pondere redusă și în scădere (de la 13,3% în 1997 la 8,9% în 1999) în ceea ce privește finanțarea investițiilor din economie, ceea ce reprezintă o tendință normală pentru tranziția la economia de piață, dar arată și austeritatea bugetară cauzată de criza economică. Din fondurile de la bugetul de stat și bugetele locale s-au finanțat investițiile realizate de unitățile din sistemul bugetar, cât și o parte din cele realizate de agenții economici cu capital de stat;

vocare pentru economia românească", - *Oeconomica, IRLI, nr. 2, 1996.*

Tabelul nr. 4

**Structura investițiilor pe surse de finanțare,
în anii 1997-1999**

(%)

	Investiții	din care, pe surse de finanțare:			
		Total	Surse proprii	Credite bancare	Buget de stat și bugete locale
Total investiții în 1997, din care:	100,0	45,9	7,5	13,3	33,0
- proprietate publică	100,0	52,8	11,8	26,0	9,4
- proprietate mixtă	100,0	93,5	5,0	x)	1,5
- proprietate privată	100,0	20,9	2,5	x)	70,6
Total investiții în 1998, din care:	100,0	53,9	8,4	12,4	25,3
- proprietate publică	100,0	53,9	9,0	25,8	11,3
- proprietate mixtă	100,0	76,1	20,1	0,3	3,5
- proprietate privată	100,0	48,8	5,7	x)	45,5
Total investiții în 1999, din care:	100,0	50,6	12,2	8,9	28,3
- proprietate integrală de stat	100,0	51,1	20,9	17,0	11,0
- proprietate majoritară de stat	100,0	66,1	27,0	0,4	6,5
- proprietate majoritară privată	100,0	97,9	1,2	x)	0,9
- proprietate integrală privată	100,0	46,5	7,1	x)	46,4
- proprietate publică de interes național și local	100,0	10,9	2,8	73,1	13,2

*) fondurile populației, fonduri extrabugetare sau alocate de Fondul Proprietății de Stat, capital străin;

x) date sub 0,05.

Sursa: Buletin statistic lunar, decembrie/1997; Buletinele de informații statistice operative: "Investițiile și construcțiile din economia națională", nr. 2, 1998 și nr. 2, 1999.

b. un aspect critic al economiei noastre de tranziție este acela că, pe ansamblu, finanțarea prin credite bancare a investițiilor a fost foarte redusă, deși în ușoară creștere de la an la an (7,5% în 1997, 8,4% în 1998, 12,2% în 1999). Doar în ultimul an are loc o ușoară creștere a ponderii creditelor bancare în finanțarea investițiilor din economia națională (12,2% pe total), pe baza ușoarei expansiuni a politicii monetare amintite anterior.

Se remarcă faptul că, în decursul perioadei 1997-1999 principalele beneficiare de credite bancare au fost investițiile din proprietatea de stat și mixtă, mai ales, în anul 1999, când o

pondere semnificativă a creditelor bancare, ca sursă de finanțare a investițiilor, s-a înregistrat în următoarele activități: poștă și telecomunicații (37,8%), gospodărirea resurselor de apă, captarea, tratarea și distribuția apei (34,8%), industria textilă și a produselor textile (34,5%), industria chimică și a fibrelor sintetice și artificiale (30,7%).

Pentru sectorul privat, finanțarea prin credite bancare a investițiilor s-a făcut într-o proporție extrem de redusă (2,5% în 1997, 5,7% în 1998, 7,1% în 1999), atât din cauza dobânzilor care s-au situat la niveluri aproape prohibitive pentru întreprinzătorii de talie mică sau mijlocie cât și din cauza unor aspecte de

asimetrie informațională și de politică bancară care obstrucționează finanțarea investițiilor private, nu numai în țara noastră, ci și în alte economii de piață, în curs de dezvoltare;

c. principala sursă de asigurare a fondurilor necesare finanțării investițiilor pe ansamblul economiei și pentru toate formele de proprietate a fost reprezentată de sursele proprii ale întreprinderilor (fondul de amortizare și profitul), în proporții de peste 50%, pentru evitarea apelării la credite cu dobânzi împovărătoare.

Sursele proprii reprezintă principala sursă de finanțare a investițiilor, mai ales, pentru proprietatea mixtă (93,5% în 1997, 76,1% în 1998 și 97,9% în 1999). Deși foarte importante pentru investiții, sursele proprii pot fi foarte afectate în condiții de criză și de blocaj financiar, astfel încât ele au fost relativ modeste în valoare absolută având în vedere subcapitalizarea multora dintre întreprinderile românești.

d. Investițiile private sunt finanțate în mare măsură din surse atrase din fondurile populației, fonduri extrabugetare, fonduri alocate de FPS și din capital străin, aceste surse reprezentând 70,6% în 1997, 45,5% în 1998 și 50,3% în 1999. Această modalitate de finanțare prezintă în mare măsură o volatilitate ridicată și deci un grad redus de sustenabilitate, mai ales în condiții de criză.

De altfel, îndeosebi în anul 1998, scăderea investițiilor totale din economie și reducerea ponderii acestor alte surse de finanțare au fost determinate, în primul rând, de încetinirea ritmului investițiilor străine, ca urmare a puternicii instabilități politice manifestate în acea perioadă, de menținerea unor dobânzi ridicate în sistemul bancar și de lipsa unor fonduri interne pentru investiții.

Deosebit de important pentru pro-

cesul de restructurare și pentru relansarea creșterii economice este modul în care sunt distribuite și folosite *investițiile pe ramuri și subramuri de producție*.

Distribuția procentuală a investițiilor pe principalele activități, în anul 1997 și 1998, relevă că, în totalul investițiilor pe economia națională, ramurile cu cea mai mare pondere erau: industria (46,2% și, respectiv, 47,4%, din care industria prelucrătoare cu 27,1% respectiv 25,7%) urmată de activitățile de tranzacții imobiliare și alte servicii (12,3% în 1997), agricultura și industria extractivă (11,2% și 13,2% respectiv 13,4% și 16%).

Valoarea investițiilor a fost foarte redusă în piscicultură, industria tutunului, mijloace ale tehnicii de calcul și birou, echipamente, aparate de radio, televiziune și comunicații, edituri, poligrafie și reproducerea înregistrărilor pe suporturi, transporturi aeriene și pe apă, informatică și cercetare-dezvoltare, toate aceste activități reprezentând numai 0,6% din total.

În anul 1998 s-a manifestat, așa cum rezultă din cifre, o modificare nesemnificativă a ponderilor investițiilor pe diferitele ramuri din economia națională, ceea ce semnifică faptul că procesele investiționale nu prea s-au îmbunătățit. În industria prelucrătoare, ca cea mai activă ramură a industriei, din punct de vedere investițional, ponderile deținute de principalele subramuri ale acesteia variază între 1,3% și 8,5%.

O pondere semnificativă (8,3% în 1997 și în creștere la 13,6% în 1998) în totalul investițiilor pe întreaga economie o deține și producția de energie electrică, termică, gaze și apă. Celelalte ramuri ale economiei naționale se înscriu în totalul investițiilor cu ponderi variind între 1,7 %, respectiv 1,6% învățământ și 6,3%, 6,4% poștă și telecomunicații.

În anul 1999, se menține aproximativ

aceeași structură a investițiilor, pe ramuri ale economiei naționale. O concentrare mare a fondurilor de investiții s-a produs în industria prelucrătoare (30,3%), agricultură (11,3%) și energie electrică și termică, gaze și apă (9,5%); în sectorul terțiar (40,3%), ponderi mai ridicate s-au înregistrat în ramurile: tranzacții imobiliare (9,5%), transport și depozitare (9,0%), poștă - telecomunicații (5,8%).

O caracteristică pregnantă a perioadei de tranziție din țara noastră este aceea că serviciile au beneficiat de un volum al investițiilor (39% din total în 1998, 40,3% în 1999) aproape egal cu al industriei (41,0% în 1999), ceea ce relevă atractivitatea deosebită și, poate chiar prea mare, pentru sectorul terțiar, a investitorilor.

În economia națională a țării noastre, sectorul serviciilor era într-adevăr subdezvoltat înainte de 1989 (perioada de economie socialistă). În etapa actuală, de tranziție și dezvoltare a unei economii de piață, sectorul terțiar trebuie, de asemenea, să se dezvolte, dar în strânsă concordanță cu nevoile sectoarelor primar și secundar și cele ale populației.

Ținând seama de nivelul încă relativ redus al sectoarelor primar și secundar în noua economie de piață din țara noastră, în politica de promovare a investițiilor în sectorul de servicii ar fi necesar să se acorde o mare atenție evitării fenomenului de "pseudo-terțializare" a economiei. Acest fenomen apare o dată cu dezvoltarea excesivă sau disproporționată a unor activități economice cu caracter parazitar și speculativ, grevate pe o economie reală aflată în plină criză sau în situații de dezechilibru ale piețelor.

Apariția și manifestarea acestui fenomen în economia națională, dacă nu este controlată, generează o serie de implicații negative asupra creșterii

economice și a dezvoltării durabile:

- presiuni inflaționiste;
- mărirea costurilor tranzacționale ale unor agenți intermediari (interpuși), fără nici un aport real la dezvoltarea și eficientizarea circuitului produselor și serviciilor de la producător la consumator (beneficiar);
- încărcarea nejustificată a costurilor de producție și mărirea dimensiunii economiei naționale;
- intensificarea birocrăției și a oportunităților de corupție;
- efecte negative de propagare nejustificată prin multiplicarea consumului ineficient de timp și resurse, la scară națională.

Pe lângă întărirea și respectarea cadrului legal referitor la autorizarea exercitării activităților profesionale în domeniul serviciilor, forțele pieței au început să aibă un rol important în dimensionarea justă a acestor activități. În numeroase cazuri, producătorii impun intermediarilor, în cadrul contractelor încheiate, unele clauze legate de respectarea unui anumit nivel al prețurilor și tarifelor practicate pe piață, seriozitatea și profesionalismul desfacerilor, limitarea segmentului de piață, respectarea unor anumite cerințe de menținere a calității și a mărcii. În acest mod, chiar fără intervenția statului, se vor stopa: proliferarea contraproductivă și împovărătoare pentru consumator a unei rețele de intermediari nenesesari, creșterea artificială a prețurilor la desfacerea produselor și, astfel, amplificarea inflației.

Conform teoriilor moderne de creștere economică, procesul investițional trebuie promovat și guvernat prin mecanismele de piață, astfel încât să asigure o dezvoltare dinamică sănătoasă a sectoarelor primar, secundar și terțiar¹.

¹ În concepția lui W. Rostow, demarajul economic presupune "creșterea continuă a

De aceea, tendința generală actuală de creștere a ponderii serviciilor în PIB implică numai reducerea relativă a greutății specifice a sectoarelor primar și secundar, în funcție de nivelul de dezvoltare al fiecărui sector din economia națională, ca și de dinamica volumului și structurii cererii.

În ceea ce privește orientarea și caracteristicile principale ale *investițiilor private*, respectiv *publice* din ultimii ani, acestea ar fi următoarele:

- investițiile din sectorul privat au totalizat în anul 1998 un volum de 19481,1 miliarde de lei (în scădere față de anul 1997, în termeni reali); aspectul pozitiv din punct de vedere al premiselor de relansare economică a fost faptul că investițiile private din acest an au fost orientate cu precădere spre achiziționarea de utilaje și mijloace de transport (58,6% din investițiile sectorului privat);
- agenții economici cu capital privat și-au orientat în 1998 fondurile în continuare (ca și în anii de tranziție precedenți) mai ales, către sectorul terțiar (35,0%), ponderea cea mai mare revenind comerțului (24,7%);
- în anul 1999, investițiile din sectorul integral privat au totalizat 36254,1 miliarde de lei (în creștere reală față de anul precedent 1998). Și în acest an, investițiile private au fost orientate cu precădere spre achiziționarea de utilaje și mijloace de transport, acestea reprezentând 51,9% din volumul de investiții realizat. Această tendință, dacă va fi continuată, va putea aduce după sine dezvoltarea și moder-

nizarea tehnologică a capitalului privat, creșterea eficienței investițiilor și a productivității muncii, precum și prețioasele externalități ale inovării tehnologice, în întreaga economie națională;

- investițiile din sectorul privat în anul 1999 au fost orientate cu precădere în industria prelucrătoare (35,4%), agricultură (21,1%) și în sectorul terțiar (31,3%), tendințe care au continuat aproape identic și în primul semestru 2000 (46,2% în agricultură, 24,6% în industria prelucrătoare, 15,3% în sectorul terțiar); totuși în cadrul investițiilor din sectorul terțiar, ponderea cea mai ridicată nu s-a mai înregistrat în comerț, ci în ramura tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în special, întreprinderilor (15,4%). Această orientare poate semnifica o nouă treaptă calitativă în dezvoltarea sectorului privat, care poate antrena o creștere mai rapidă a sectorului de producție, atât privat, cât și de stat;
- investițiile publice realizate în 1998 s-au materializat cu precădere în lucrări de construcții (mai mult de jumătate din investiții), fondurile fiind orientate cu precădere spre industrie (52,0% din fondurile investite de agenții economici cu capital de stat), respectiv, energie electrică (24,8%), industrie prelucrătoare (14,0%), industrie extractivă (13,4%);
- și în anul 1999, investițiile realizate în administrația publică, tranzacții imobiliare, construcții, energie electrică și termică, gaze și apă, învățământ, extracția și prepararea minereurilor metalifere, activități financiare, bancare și de asigurări, au fost orientate cu precădere în executarea de lucrări de construcții noi;
- eforturile investiționale materializate în achiziționarea de utilaje și mijloace de

capacității productive reale, pe baza unor investiții continue în capitalul productiv, finanțate din economisiri". (Taiwan's Economic Miracle: Lessons in Economic Development, In volumul World Economic Growth, edited by Arnold C. Harberger, ICS Press-San Francisco, California, p. 319.

transport, s-au realizat în anul 1999 în activități precum: industria mijloacelor de transport rutier, industria altor mijloace de transport, industria textilă și a produselor textile, industria de mașini și echipamente, activități extractive, industria de produse din minerale nemetalice, industria confecțiilor de îmbrăcăminte, industria de aparatură și instrumente medicale de precizie, optice și ceasornicărie, industria celulozei, hârtiei și cartonului, producția de mobilier, industria de echipamente, aparate de radio, televiziune și comunicații, industria de prelucrare a cauciucului și a maselor plastice, industria pielăriei și a încălțăminteii.

Este demn de remarcat faptul că aceste investiții în echipamente și utilaje s-au realizat, mai ales, în ramurile și sectoarele care produc în mare măsură pentru export, ceea ce va avea un

impact foarte favorabil asupra creșterii exporturilor românești.

Pentru restructurarea și relansarea economiei prin intermediul investițiilor, deosebit de importantă este necesitatea ca acestea să fie făcute, în principal, prin modernizarea tehnologiilor de producție, efectuată prin procurarea unor mijloace de producție avansate, importate din țările cu tradiție în domeniu și tehnică de vârf.

Analiza datelor privind ponderea utilajelor din import în totalul investițiilor în utilaje, ne reliefează orientarea managerilor unităților economice din ramurile economiei naționale pentru re tehnologizarea proceselor de producție.

În datele tabelului nr. 5 se reflectă sectorial nevoile de re tehnologizare ale unor industrii și activități care utilizau în trecut, în mare măsură tehnologii depășite, neperformante.

Tabelul nr. 5

Ponderea utilajelor din import pe sectoare - în total investiții în utilaje, în perioada 1997-1999

	(%)		
	Ponderea utilajelor din import în total investiții în utilaje		
	1997	1998	1999
TOTAL	25,3	14,8	34,5
Agricultură	11,8	4,8	1,1
Industrie	31,4	20,3	43,1
- industria extractivă	7,9	4,3	23,4
- extracția petrol și gaze naturale	7,5	4,5	7,2
- industria prelucrătoare	35,2	32,7	43,3
- alimentară și băuturi, tutun	20,6	57,7	32,6
- chimie și fibre sintetice și artificiale	76,9	34,1	53,0
- metalurgie	49,5	16,4	51,1
- mașini și echipamente	28,7	34,4	65,3
Energie electrică, termică, gaze, apă	20,7	6,2	46,3
Construcții	17,3	12,7	15,9
Comerț	22,6	14,0	22,4
Transport și depozitare	56,9	11,3	46,0
Poștă și telecomunicații	70,7	25,7	55,8
Finanțe, bănci, asigurări	9,1	2,8	38,9
Tranzacții imobiliare și alte servicii	22,0	0,2	29,9

	Ponderea utilajelor din import în total investiții în utilaje		
	1997	1998	1999
Administrație publică și apărare; asistență socială obligatorie	36,7	5,8	67,6
Învățământ	47,5	4,1	41,7

Sursa: calcule pe baza datelor din Buletinele statistice lunare, din 1998, 1999 și 2000.

O primă caracteristică a perioadei privind investițiile în utilaje din import este dată de faptul că, deși anul 1997 a însemnat inițierea în multe sectoare a unor investiții importante de rețehnologizare, pe baza achiziției de utilaje din import (cu ponderi ridicate, mai ales, în industria prelucrătoare, îndeosebi în chimie și petrochimie, metalurgie, mașini și echipamente și industria alimentară), anul 1998 aduce o reducere sau sistare dramatică a acestor investiții.

Astfel, în 1998, ponderea utilajelor din import în totalul investițiilor în utilaje s-a redus cu 41,5% față de 1997, iar pe sectoare reducerea a fost: cu 36% în industrie, cu 60% în agricultură, cu 26% în construcții, cu 38% în comerț, cu 84% în administrație publică și apărare - asistență socială obligatorie și cu 91% în învățământ. Principala explicație a acestui fenomen este legată de impactul negativ asupra investițiilor (mai ales a celor finanțate prin credite externe) a ratingului nefavorabil acordat României în 1998 și de austeritatea bugetară impusă de obligațiile de plată ale datoriei externe.

O altă particularitate a acestor date este ponderea foarte mică și în continuă scădere a utilajelor din import în volumul total al investițiilor în utilaje din agricultură, situație explicabilă mai ales prin posibilitățile financiare scăzute ale unor exploatații agricole de mici dimensiuni și fărâmițate.

În anul 1999 se constată o relansare relativ puternică a investițiilor de rețehnologizare prin import de utilaje. Astfel, ponderea utilajelor din import în

total investiții în utilaje crește mai mult de dublu pe total economie și în industrie, înregistrându-se ponderi mari în industria prelucrătoare (43,3%), îndeosebi în chimie și petrochimie (53%), metalurgie (51,1%), mașini și echipamente (65%) și industria alimentară (32,6%), în ramura energiei electrice și termice, gaze și apă (46%), dar și în administrație publică și apărare, asistență socială obligatorie (67,6%) și învățământ (41,7%).

Această creștere a ponderii utilajelor din import în investiții care continuă și în anul 2000 (38,0% ponderea importurilor în total investiții în utilaje și mijloace de transport, pe primul semestru) se explică prin marea nevoie de modernizare, automatizare, informatizare și ecologizare a majorității activităților economico-sociale din țara noastră, atât din sectorul public, cât și din cel privat, pentru îmbunătățirea performanțelor de calitate și competitivitate sau a randamentelor, în vederea apropierei de cerințele aderării României la Uniunea Europeană.

În plus, în multe cazuri, tehnologiile din import sunt nu numai mai performante, dar și mai ieftine decât cele similare produse în țară, ceea ce ar impune o concentrare a eforturilor investiționale și de cercetare în direcția creșterii capacității producției interne de a înlocui importurile de tehnologie într-o măsură cât mai mare, pentru ca efectul de antrenare al acestor investiții și acțiunea multiplicatorului investițiilor să se manifeste mai puternic în țara noastră (altfel, într-o anumită măsură, se exportă efectul de creștere economică către

țările de la care importăm utilajele).

Pe de altă parte, experiența internă și internațională sugerează că recurgerea la importurile de mașini și utilaje trebuie pregătită temeinic, cel puțin din punctul de vedere al asigurării mediului tehnologic și economic compatibil, al forței de muncă adecvat calificată, în volumul și structura necesară. De aceea, este foarte importantă asigurarea investițiilor în activitatea de învățământ și cercetare-dezvoltare din țara noastră, pentru a se evita marile rămăneri în urmă care pot compromite eficiența ulterioară a utilizării tehnologiei noi.

Concluzii și sugestii

Reforma fiscală care a fost implementată la începutul anului 2000, prin reducerea cotei de impozitare a profitului la 25% față de cea de 38% anterioară adoptării OUG nr. 217/29.12.1999, este orientată de Guvern spre promovarea stimulentei pentru economii și investiții în sectorul neguvernamental (public și privat).

Creșterea investițiilor, îndeosebi pe baza economiilor din profiturile acumulate (o dată cu reducerea ratei impozitării profitului), reprezintă premisa esențială a programului guvernamental.

Totuși, deocamdată în domeniul investițiilor din economia națională, datele statistice nu oferă motive pentru un optimism exuberant; investițiile realizate în semestrul I 2000 au însumat doar 34084,2 miliarde de lei, în termeni reali fiind în scădere cu 0,5%, comparativ cu semestrul I 1999.

Relansarea și dezvoltarea investițiilor în țara noastră se poate realiza în condițiile în care statul ar trebui să formuleze și să implementeze o politică investițională mai activă și un mediu de afaceri adecvat, prin care să se încurajeze investițiile din sectorul format

de societățile privatizate și cele nou-create cu capital privat.

În acest sens, considerăm că deosebit de importante sunt unele direcții de acțiune care să vizeze:

- *continuarea, accelerarea și perfecționarea procesului de privatizare* din economia națională, pentru lărgirea spectrului sectorului privat, în primul rând, în domeniul producției, clarificarea drepturilor de proprietate și, implicit, reducerea gradului de incertitudine care afectează procesul investițional privat;
- *orientarea și utilizarea încasărilor* din privatizare prioritar pentru investiții în restructurare și re tehnologizare;
- *practicarea unei politici stimulative privind rata dobânzii*, astfel încât, prin renunțarea la iluzia efectelor favorabile ale ratei real pozitive a dobânzii (principiu aplicabil numai în cazul economiilor stabile, cu o rată anuală a inflației de o singură cifră), să se reducă nivelul inhibant al ratei dobânzii bancare active;
- *dezvoltarea și îmbunătățirea funcționării mecanismelor pieței de capital* din România, fără de care nu se poate concepe o adevărată relansare a investițiilor private; îndeosebi prin dezvoltarea pieței primare de capital este posibilă atragerea de noi importante resurse pentru finanțarea investițiilor private de capital (prin intermediul instrumentelor de tip Initial Public Offerings);
- în paralel cu dezvoltarea pieței de capital, este necesară *supravegherea atentă, prudentială, de către stat și Banca Națională, a pieței financiare și monetare*, pentru evitarea crahurilor financiare de proporții, care au avut loc, și care pot afecta în mod dramatic încrederea populației și a agenților economici în sistemul financiar-bancar deci au un impact

potențial deosebit de negativ asupra procesului de economisire și de acumulare de capital;

- *dezvoltarea adecvată și îmbunătățirea cadrului juridic și instituțional* al economiei de piață din țara noastră (care până acum s-a dovedit destul de labil și incoerent), în sensul creșterii stabilității, operaționalității, autorității și eficienței sale;
- pe lângă reducerea fiscalității și a nivelului inhibant al ratei dobânzii bancare, în etapa actuală (de depășire a unei crize adânci și prelungite) este necesară și *promovarea unei politici investiționale active*, prin folosirea creditelor, subvențiilor și a altor stimulente de natură fiscală pentru revigorarea investițiilor private, pe categorii dimensionale de întreprinderi și domenii de activitate;
- pentru promovarea dezvoltării durabile în plan sectorial și teritorial, este necesară implementarea unei politici active de *stimulare a investițiilor pentru combaterea poluării și protecția mediului înconjurător*, nu numai prin taxarea severă a poluării, ci mai degrabă, prin acordarea unor subvenții pentru tehnologii curate și

moderne (eventual cu sprijinul financiar al UE și al organismelor internaționale).

Efortul investițional din economia națională, preconizat pentru perioada anilor 2000-2004 se va realiza - conform scenariului strategiei naționale de dezvoltare economică pe termen mediu - din resurse interne, finanțări nerambursabile și prin atragerea mult mai intensă a capitalului extern privat, având ca efect crearea unui important număr de noi locuri de muncă. O contribuție substanțială va avea în acest sens și stimularea extinderii sectorului de firme mici și mijlocii.

De asemenea, un rol important pentru relansarea investițiilor private și a creșterii economice echilibrate îl pot avea programele speciale de facilități economice și fiscale pentru zonele defavorizate. Totuși, cea mai mare importanță o prezintă ameliorarea profitabilității generale din economia noastră națională, în absența căreia stabilizarea inflației, creșterea investițiilor (autohtone și străine) și redresarea economică așteptată vor fi în continuare expuse riscurilor.